

EGY EMLÉKIRAT A ROMÁN MEGSZÁLLÁSRÓL

Du maire de la ville de Hódmező-Vásárhely.

Nro. presid. 684/1920.

A la Commission trésestimee de l'Entante.

L'année passé le 29 avril notre ville a été occupée par des troupes roumaines; cette occupation ne prit fin qu'aujourd'hui.

Quand les premières troupes roumaines rentrèrent entre les murs de notre ville, le commandant de ces troupes le colonel lieutenant Maicanescu adressa un manifeste a nos habitants avec la déclaration suivante en nous promettant tout ce qui est beau et bon.

„ L'armée roumaine est rentrée dans la ville dans l'intérêt de la sûreté de bien et de la vie pour soutenir l'ordre et le défendre contre les perturbateurs et malfaitenzs. ”

Nous devons constater avec regret que la déclaration du colonel lieutenant Maicanescu n'était a la fin qu'une phrase sonore, parce que si l'occupation roumaine nous délivrait de terreur noirs du régime rouge, mais elle nous amener plusieurs dispositions telles et des endommagements des millions, qui ne peuvent nullement être arrangés avec la sûreté du bien et de la vie d' dessus accentné, ni avec la déclaration sonore, que l'armée roumaine est rentrée dans la ville, parqu'elle la veut protéger contre les perturbateurs et les malfaitenzs.

Notamment les terrenzs et les endommagements du régime rouge ne cessaient pas avec l'occupation roumaine, seulement ils changerent de sujets actifs.

Les roumains en entrant tout de suite ont désarmé l'organ officiel le plus solide de notre sûreté la gend'armier hongroise, et ils ont emporté, interné on ne sait pas on nos braves gens d'armes; ils ont totalement pa-

A román hadsereg 1920 márciusától uralta ki a Tiszától keletre levő, a párizsi békekonferencia által meghatározott demarkációs vonalig terjedő területet. Az érintett lakosság tíz hónapnyi megszállást követően, Mardarescu tábornok február 28-án közreadott proklamációjából értesülhetett először a számára kifejezhetetlen megkönnyebbülést hozó hírről. Ezt még az sem tudta beárnyékolni, hogy a külföld számára is igazolásul szánt szövegezés olyanokat állított, miszerint „a román megszállást csakis a magyar vörös hadsereg támadása idézte elő. Ezen terület polgárai [...] nem tagadhatják el, hogy csak a román hadaknak köszönhetik megmentésüket a megsemmisítő bolsevizmustól.[...] Azon pillanattól fogva, amidőn a román katona a Tisza partját uralta, mindenkinek a joga, becsülete és élete biztosítva volt.”

Hódmezővásárhelyről szigorú biztonsági intézkedések, a lakosság távöltése mellett március 2-án reggel távoztak a megszállók. A Deák Ferenc és a Petőfi utcán felsorakozott tréncokcik valamint két századnyi gyalogság elvonult az állomásra, csak néhány vezetőjük maradt vissza az átadás végett. Még kora délelőtt befutott Szegedről az a vonat, amely az antant missziót (Poster angol őrnagy vezetésével egy angol, két francia, egy román és egy összekötő magyar tisztet), Szabó Géza századost, a város leendő parancsnokát és a Nemzeti Hadsereg egy századát hozta magával, valamint egy szakasz csendőrt.

Az antantbizottság előtt a város akkori katonai parancsnokától, Greceanu őrnagytól Soós István polgármester vette át a várost. A román parancsnokság előzőleg olyan nyilatkozatot követelt, amely szerint itt minden rekvirálásuk szabályosan történt volna. A polgármester ezt akkor megtagadta, majd nyilatkozatát azzal zárta, hogy a megszálló katonaság ellen a város lakosságával szemben elkövetett erőszakosságok és károk miatt a reklamáció jogát fenntartja. Minderről egy francia nyelvű memorandumot is átnyújtott a misszióknak. A Medveczky Imre főjegyző által sebtében összeállított emlékirat szövege magyarul, amit a helyi sajtó is leközölt, ekképp hangzott:

Levél az Antant Bizottsághoz - Hódmezővásárhely, 1920.

(forrás: CsML Hódmezővásárhelyi Fiókleveletár)

„Nagyrabecsült Antant Bizottság!

Múlt év április hó 29-én román kir. csapatok szállották meg városunkat, mely megszállás csak most ért véget.

Mikor az első román csapatok bevonultak városunk falai közé, a csapatok parancsnoka Maicanescu alezredes kiáltványt intézett lakosságunkhoz, amely a következő s minden jónak és szépnek várására feljogosító kijelentéssel kezdődött: „A román hadsereg a vagyon és életbiztonság, valamint a rendfenntartás érdekében bevonul a városba, hogy azt rendzavarók és gonosztevők ellen megvédje.”

Sajnálatosan kell megállapítanunk, hogy Maicanescu román kir. alezredesnek ezen biztató kijelentése csak hangzatos szólam maradt, mert ha a román megszállás megszabadított is bennünket a vörös uralom rettenetes borzalmaitól, de nyakunkba zúdított számtalan olyan intézkedést és milliókra menő károsításokat, amelyek sehogy sem egyeztetők össze sem a fennen hangoztatott vagyon- és életbiztonsággal, sem azon biztató kijelentéssel, hogy a megszálló román hadsereg azért vonult be a városba, mert azt megvédeni akarja a rendzavarók és gonosztevők ellenében. Nevezetesen: a román megszállással a vörös uralom rettenetes borzalmi és milliókra menő károsításai nem szűntek meg, hanem csak cselekvő alanyokat cseréltek.

A románok mindjárt bevonulásuk után teljesen lefegyverezték régi közbiztonságunknak mindenkor legértékesebb hivatalos szervét, a magyar királyi csendőrséget, s derék csendőreinket ma sem tudott helyre elhurcolták; teljesen megbénították városi rendőrségünk működését, midőn rendőrségünknek a közbiztonsági szolgálatot ellehetetlenítették s fegyvereit kardjuk kivételével elszedték. Hasonlóképpen bántak el a románok az ő uralmuk alatt társadalmunkból önként megalakult érdemes közbiztonsági intézményünkkel: a „Polgárőrség”-gel is.

Ezen intézkedéseknek nyilvánvalóan az volt a célja, hogy megszabaduljanak városunk területén mindazon komoly tényezőktől, akik itt hivatásuknál fogva, ha talán nem is megakadályozták, de hivatalos hatalommal végig nézhették azokat a merényleteket, amelyeket a románok nálunk a személy-, élet- és vagyonbiztonság általánosan elfogadott szabályai ellen özönszámra elkövettek. Mert mikor

ezeknek utána a románok vették át nálunk a közbiztonsági szolgálatot és rendfenntartást, fejetetejére állott itt úgy a személy-, mint az élet- és vagyonbiztonság, s a némileg mutatkozó rend is csak merő látszat volt.

A románok agyonzaklatták sajtóunkat; eltiltották legkedvesebb nemzeti dalaink éneklését és zenélését; elnémították csupán közgazdasági és közművelődési célokat szolgáló egyesületeinket is; különösen a város külterületein, az ott egészen önkényesen felállított demarkációs vonallal megbénítottak minden forgalmat úgyannyira, hogy állandóan veszélyeztetve lett városunk lakosságának élelmezése s egyéb szükségletekkel ellátása.

Emellett a románok a demarkációs vonal felhasználásával hihetetlenül megszarolták és számtalanszor összeverték a vonalon át közlekedni akaró közönséget. De egyébként és egyéb területeken sem volt tőlük biztonságban az életünk, testi épségünk és személyes szabadságunk. Tetszés szerint összefogdosták és sokszor az ülésező városi Tanács füle hallatára kegyetlenül összeverték embereinket.

Megtörtént az a vérlázító eset, hogy dúvadak módjára összeszedtek 56 embert, köztük 15–16 éves gyermekeket, s azokat minden kihallgatás nélkül és hatóságunk közbenjárása dacára gépfegyverrel tömegesen kivégezték. Egy alkalommal a lanyhán folytatott rekvirálások ürügye alatt napokon át letartóztatva tartották és sanyargatták városunk főügyését, gazdasági tanácsnokát és főkapitányát.

Nem kímélték vagyonunkat; nagy nulla volt előttük a magántulajdon és a városnak minden vagyona. A rekvirálásaik is teljesen híján voltak minden szabályszerűségnek. Legtöbbnyire megtérítés nélkül rekviráltak s amiért fizettek is, azon összeg, amit fizettek, kigúnyolása volt a legcsekélyebb mérvű ellenértéknek. Csak országszerte híres lovaink közül elvittek mintegy 1000 darabot anélkül, hogy egy sornyi írást adtak volna róluk. Rekvirálásaik egyébként is megdöbbentőek voltak. Sok helyről elvitték a legutolsó élelmiszert, igavonó jószágot, munkaeszközt s még a vetőmagnak való gabonát is. Kíméletlenül elvitték mindenfajta és valamennyi értékes tenyészállatunkat.

Általában a román megszállás folytán az ígért felszabadítás és boldogság helyett a legerőszakosabb elbánás, továbbá rablások és kínzások szakadatlan sorozata lett osztályrészünk.

Midőn még kijelentjük, hogy minden panaszkodást és előadott állításunkat a bizonyítékok egész tömegével bármikor és bárhol készek vagyunk bizonyítani, – panaszkodás megvizsgálását kívánjuk s a bennünket ért hallatlan bántódásokért és végtelen károsodásokért megfelelő elégtételt kérünk.

Hódmezővásárhely törvényhatósági joggal felruházott város tanácsának megbízásából, 1920. évi március hó 2-ik napján.

Dr. Soós s. k. polgármester”

A sajtó beszámolója szerint március 3-án 30 ezer ember tolongott az utcákon, amikor a nemzeti hadsereg szegedi zászlóalja a Nagyllomásra bevonult a város főterére. A vásárhelyi határnak még román megszállás alatt maradt kutas, szikáncsi és pusztai részei március 28-ára virradóan szabadultak fel, délben megtörtént Orosháza, Makó és Békéscsaba hivatalos átadása is.

Áprilisban az Antant Jótételi Bizottsága elrendelte a megszállás alatt okozott károk összeírását. A városba különvonaton angol, francia és olasz törzstisztekből álló antantmisszió érkezett, kíséretében egy magyar vezérkari alezredessel s a magyar külügyminisztérium képviselőjével. 1921 augusztusában a jótételi bizottságnak Nosedá olasz tábornok vezette küldöttsége kereste fel a várost. A két látogatás közös jellemzői voltak, hogy helyi vezetők kalauzolásával több helyszínen (a teljesen leszerelt és kirabolt Kalmár-féle rostagyárban, a főgimnázium vandál módon tönkretett természetrajzi szertárában stb.) megtekintették a pusztításokat, jegyzeteket készítettek, majd néhány óra itt tartózkodás után máris folytatták útjukat. A maradék reményeket is szétfoszlatta, hogy időközben, 1920. június 4-én — 90 évvel ezelőtt — aláírták a Magyarországgal kötött békeszerződés. Köztudott, hogy a győztes hatalmak békediktátuma ekkor területének és lakosságának mintegy kétharmadától fosztotta meg az országot, amit a neki tulajdonított háborús károk megtérítésére is köteleztek. (Ismert, hogy 1916-ban, miután a román csapatok betörték Erdélybe, a sebtében összevont német és osztrák-magyar erők nem csupán Erdélyt szabadították fel, hanem elfoglalták Bukarestet is.) Az úgynevezett jótételbe beszámították a román megszállók okozta károkat, gyakorlatilag lenullázva ezzel a magyar kárigényeket. Vásárhely esetében ez megközelítette a 100 millió koronát, s ezáltal Budapest, Győr és Debrecen után a legsúlyosabb gazdasági veszteség érte városunkat.

Közreadja: Makó Imre